

Tre betragtninger om Bourdieu og historie

Carsten Sestoft

Intentionen i dette nummer af Praktiske Grunde er at fremlægge frugtbare eksempler på og diskussioner af forholdet til historie som disciplin og forskningspraksis i det bourdieuske teori- og praksis-kompleks. I det følgende dækker denne knudrede sætning over følgende elementer i denne akademisk set måske lidt uortodokse tekst: Det er dels hensigten at gengive Alain Viala og Denis St Jacques' meget nyttige historisk-geografiske spørgsmål til Bourdieus feltbegreb i en tekst fra 1994, fordi de ikke alene er meget præcise i sig selv, men også kan generaliseres til andre af Bourdieus begreber. Dels er det hensigten at fokusere på, hvordan en række Bourdieu-inspirerede forskere har arbejdet historisk, især med hensyn til brugen af kilder. Brugen af kilder skal her forstås i to henseender, nemlig på den ene side spørgsmålet om, hvordan kilderne er valgt, og hvad slags de er, og på den anden side spørgsmålet om, hvordan de anvendes til at sige noget om emnet.

Historie hos Bourdieu som positionering på et intellektuelt felt

Hos Bourdieu har ordet 'historie' helt klart en strategisk funktion, som resumerer hans position i forhold til nogle konkurrerende discipliner på det intellektuelle felt. Han taler gerne om "strukturel historie" (se fx del 3, kap. 2, "Une histoire structurale", i Bourdieu 1989, 265-328). En strukturel historie handler om, hvordan strukturen i et felt skifter fra en tilstand til en anden, således at det nominelt identiske (fx en uddannelsesinstitution som *Ecole normale supérieure*) får en ny position i et forandret felt.

Det *historiske* ved den strukturelle historie er en påmindelse til andre sociologer, som glemmer, at statistiske kategorier ofte er produkter af historiske kampe. Det historiske er desuden en kritik af mange filosofiers tendens til at fortrænge genesen, det vil sige det, at bevidstheden, sproget, subjektet, fornuften, videnskaben, værdierne og alt muligt andet ikke bare er givne, men er opstået og formet gennem processer (fx socialisering, uddannelse, kamp mellem klasser og klassefraktioner), som kan undersøges og beskrives. Fælles for disse to former for kritik er også en kritik af tendensen til at anlægge skolastiske synspunkter i videnskab og filosofi, som får

begreber og kategorier og nedarvede problemer til at virke evige og givne. Historisering er dermed også denaturalisering, som den var for mange af Bourdieus samtidige i Frankrig, eksempelvis Roland Barthes, det vil sige et kritisk redskab til at bryde med forforståelser af vanemæssig, disciplinær eller ideologisk art.

Det *strukturelle* ved den strukturelle historie er tilsvarende en påmindelse til historikerne om, at begivenheder uden deres strukturelle kontekster bliver anekdotiske, og at strukturel historie gør det muligt at identificere invariante fænomener på tværs af tid og sted. Det strukturelle er her også det teoretisk beskrivelige eller intelligible, som historikere ofte vægrer sig ved at gå ind i. I en vis forstand siger Bourdieu, at en begivenhed ligesom et individ grundlæggende er ubegribeligt på andet end en komparativ eller relationel måde. Kun ved at sætte et fænomen i relation til andre fænomener kan man forstå det særegne ved fænomenet; det er en illusion at tro, at man kan forstå et fænomen i sig selv. Forsøger man, vil man blot indsætte fænomenet i relationer, som ikke er intellektuelt kontrollerede.

Som sagt er dette en strategisk positionering, hvor Bourdieu spiller de kort, han har som filosofisk uddannet og empirisk arbejdende sociolog, ud mod historieløse sociologer og filosoffer og mod teoriløse historikere.

Kilder i arbejder af Bourdieu eller hos andre, som arbejder med Bourdieus begreber

Hensigten i det følgende er at kortlægge brugen af kilder eller datagrundlag i nogle arbejder af Bourdieu, hans medarbejdere og andre, som har anvendt hans begreber og teorier. Kortlægningen åbner for en diskussion af forskellige former for videnskabelig praksis inden for historie, sociologi og mere specialiserede sociologiserbare kulturhistorier som litteratur-, filosofi- og idéhistorie.

I den ene ende er der de velbelyste projekter. Et eksempel er Bourdieus *Homo academicus*, der som bekendt undersøger feltet af højere uddannelsesinstitutioner i Paris med grundlag i data om 405 tilfældigt udvalgte professorer i 1968. Her gennemgås den indsamlede information og dens kilder ikke blot i bogens kapitel 2, bogen har også et appendiks, hvor konstruktionen af indikatorer og deres grundlag i data inkl. indsamlingsmåder og kilder beskrives (Bourdieu 1984, 58-61, 253-266). Transparensen er her eksemplarisk. Så vidt jeg kan bedømme, ville måden at finde information på og dennes form ikke nødvendigvis være særlig forskellig, hvis tidspunktet havde været 1880 i stedet for 1968 (i 1780 ville de samme typer kilder muligvis ikke eksistere): Sociologi og historie går i denne sammenhæng ikke særlig forskelligt frem.

En tilsvarende transparens finder man i Nicolas Schapiras bog om litteraten Valentin Conrart fra det 17. århundrede (Schapira 2003). Schapira er uddannet historiker, men analysen er i høj grad sociologisk og primært Bourdieu-inspireret via vejlederen Daniel Roche og GRIHL-gruppen, som Schapira er medlem af, med bl.a. Christian Jouhaud og Alain Viala i spidsen.¹ I bogen undersøges Conrarts sociale baggrund og forholdet til hans familie, hans forhold til litterære institutioner (fx

selve det at blive publiceret), hans virke som sekretær og rådgiver for diverse adelige, herunder de sociale omgangsformer (en passant dekonstrueres ideen om saloner!), spørgsmålet om hans protestantisme i et katolsk land – og til sidst noget om hans litterære skrifter, som imidlertid er få og marginale. I det hele taget er bogens behandling af en i nutidens litteraturhistorie særdeles marginal person interessant, fordi den fokuserer på, hvad det vil sige at være en professionel litterat i det 17. århundrede: Det var et mangfoldigt virke som en art konsulent, sekretær og fortrolig rådgiver, i hvilket det, vi kan genkende som litterære tekster (fx digte), har ganske lille betydning. Schapira har som god historiker forsynet bogen med en kildefortegnelse på tolv sider, som er trykt med særdeles småt og opdelt i håndskrifter fra ni forskellige arkiver og biblioteker og et stort antal trykte kilder fra perioden; og derpå følger en ligeledes meget småt tryk bibliografi på 13 sider.

Schapiras bog demonstrerer, at en Bourdieu-inspireret litteratursociologi og en historisk tilgang med fortid og kilder og det hele er kompatible: Historikerens håndværk og sociologens teoretiske redskaber forenes på bedste vis.

I den anden ende af spektret er der værker om især filosofi af Bourdieu og Louis Pinto (også oprindeligt filosofiuddannet), som har et noget andet forhold til historie og kilder. Det er ikke så meget, fordi de handler om filosofi som sådan, at de bliver mindre genuint historiske. Det er snarere, at deres ærinder får de frafaldne filosoffer, som Bourdieu og Pinto er, til at henvende sig polemisk til filosoffer, og det synes at forskyde historiens funktion fra at være et mål i sig selv til et middel i polemikken. Det gælder Bourdieus bog om Heidegger, hvis første version udkom i 1975 som en meget lang artikel (oversat til tysk i 1976) og i 1988 i bogform med titlen *L'Ontologie politique de Martin Heidegger*. I store træk gør Bourdieu her det, at han sætter Heideggers filosofi i relation til to fænomener i tiden omkring 1920'erne, dels tidens udbredte *völkische* diskurs med træk som livsfilosofi, irrationalisme, historiepessimisme, kulturel forfaldstænkning og modstand mod både socialisme og liberalisme hos f.eks. Spengler, Jünger og talrige andre, dels det filosofiske felt i samtiden. Bourdieus idé er så, at Heideggers position består i at sublimerer tidsåndsdiskursen til filosofi, således at han formulerer en ”politisk ontologi”, som på den ene side har klare træk til fælles med tidsånden, og på den anden side ved at underkaste den det filosofiske felts censur heller ikke kan reduceres til den; Bourdieu kalder den et sted for ”aristokratisk populisme”, baseret på en dobbelt afvisning og funderet i en kombination af beskeden social herkomst og socialisering i filosofi (Bourdieu 1988, 60ff). Både rekonstruktionen af tidsånden og af det filosofiske felts struktur og mulighedsrum er hovedsagelig baseret på andres arbejder, og det er bemærkelsesværdigt, at Bourdieus feltanalyse er ret skitseagtig og mere baseret på mulighedsrummet (dvs. de filosofiske positioneringer) end på en systematisk analyse af kapitaler og institutioner. Det ville unægtelig også have været et gigantisk projekt, og Bourdieus lille bog er med sin virtuose antropologiske rekonstruktion af logikken i tidsåndsdiskursen særdeles interessant. Set i et historikerper-

spektiv er bogen dog tættere på idéhistorie end historie; det er genesen af Heideggers filosofiske sprog i dets relation til andre filosofiske sprog og denne tidsånds-diskurs, som interesserer Bourdieu.

I sin bog om Nietzscheceptionen i Frankrig (fra cirka 1900 til 1980) er Louis Pinto mere eksplicit om sin fremgangsmåde. I forordet skriver han: ”At bruge Nietzsche som ledetråd i en undersøgelse af kampen om den legitime definition af filosofien har ført mig til at arbejde midt mellem et monografisk studie og et studie af det filosofiske felt og dets transformationer” (Pinto 1995, 15). Med ‘monografisk studie’ mener han formentlig et idé- eller filosofihistorisk studie af den relevante filosofilitteratur uden videre kontekstinddragelse; i hvert fald er det klart, at han selv i en vis forstand finder projektets udførelse utilstrækkelig som feltanalyse betragtet: ”En analyse af det filosofiske felt i Frankrig siden slutningen af forrige århundrede ville have taget langt mere tid og nødvendigvis have fordret et kollektivt arbejde, fordi det ville forudsætte en mangfoldighed af tilgange og betydelige mængder data” (Pinto 1995, 16). Han mener dog, at man kan være ”nogenlunde tilfreds”, hvis man blot er lykkedes med at ”komme ud over den interne idéhistories fænomeniveau eller – hvilket kommer ud på det samme – den filosofiske selvrepræsentations niveau”.

Pintos bog er for mig at se en stærk forbedring og et kritisk korrektiv til det meste af den eksisterende filosofi- og idéhistorie om det 20. århundredes franske tænkning. Selv hvis man finder den ufuldkommen, er den et stort fremskridt i retning af en egentlig historisering af filosofiens historie i den forstand, at den alt andet lige inddrager mere relevante og præcise kontekster for filosofien og behandler dem grundigere i empirisk henseende end de fleste andre filosofihistorier. Ikke desto mindre er Pintos bog baseret på overbevisningen om, at behovet for et syntetiserende overblik kan sænke kravene til feltanalysens empiriske grundlag og dermed til omfanget af den historiske dokumentation. (Lad os med det samme udelukke den formodning, at det kunne skyldes, at Pinto ikke skulle beherske det sociologiske håndværk med statistik og interviews og undersøgelser: Det gør han, som det fremgår af hans to bøger om filosofien i samtidens Frankrig (Pinto 1987, 2007).)

Sagt på en anden måde er der på én gang tale om et fremskridt i forhold til den standard, som opretholdes inden for genstandens felt (filosofien) i henseende til empirisk historisering, og et tilbageskridt (eller en utilstrækkelighed) i forhold til de ideale fordringer, som stilles i metodens felt (sociologien og historieskrivningen). Eftersom jeg i mine forsøg på litteraturvidenskabelig idé- og videnskabshistorieskrivning har siddet i den samme problematik, tror jeg, at det har med forskerens forholdet til metode og genstand at gøre: At behandle en prestigøse genstand med historiens eller sociologiens mindre prestigøse metode giver et intrikat forhold mellem undersøgelse og genstand, især når forskeren oprindeligt kommer fra den prestigøse disciplin. Der opstår let en indre splittelse mellem forskerens nutidige og fortidige disciplinære bindinger: Forskerens disciplin konkurrerer med genstanden og dens selvforståelse og har hang til polemik mod den, og det tilskynder åbenbart til at tilsidesætte de sædvanlige standarder for empirisk fundering.

Det er selvfølgelig legitimt at påkalde sig ressourcebetragtninger. Ressourcer er jo altid knappe, og somme tider kan det være værd at vove en utilstrækkeligt underbygget hypotese, men man svækker jo også sin polemiske position, hvis man iværksætter den historisering, som man kritiserer filosoferne for ikke selv at lave, på et utilstrækkeligt empirisk grundlag. Bortset fra denne polemiske svaghed er der for en historisk betragtning to andre problemer her: Det ene angår gennemsigtigheden af, hvor systematisk dataindsamling eller kildevalg har været, og det andet er en konsekvens deraf.

Det første problem kan belyses med Foucaults forelæsningsrække i 1977-1978, *Sikkerhed, territorium, befolkning* (Foucault 2007). På mange måder er forelæsningerne ud fra en historikerbetragtning noget af det interessanteste, Foucault har lavet. Man kan følge hans hypoteseopbygning og fortløbende refleksioner over sit materiale på en langt mere forståelig måde end i mere færdige værker som *Les Mots et les choses* eller *Overvågning og straf*, ja man forstår endda mere af hans fremgangsmåde end ud fra metodiske værker som *Vidensarkæologien*. Men man bliver stadig ikke indviet i, hvordan Foucault har fundet og udvalgt sit empiriske grundlag – sådan helt lavpraktisk: Har han læst alle de bøger, som Bibliothèque nationale har om regering, befolkning, territorium, magt osv.? Hvordan er de søgt frem? Hvordan mener han, at de enkelte værker forholder sig til hinanden? Hvad med spanske og italienske og latinske traktater? Det er uklart, om alt dette er udeladt, fordi det er under den filosofiske aristokratismes værdighed at skrive om sådanne banaliteter, eller om det er, fordi der ikke er noget godt svar på det. (For mit eget vedkommende, fx i mine artikler om romanen i det 17. århundredes Frankrig eller moderne-begrebernes historie, må jeg nok indrømme, at det er begge dele; se Sestoft 2007 og 1998.)

En forklaring mere end et forsvar for denne mangel på transparens kunne gå ud på, at analysen fordrer mangfoldige tilgange, hvis kildegrundlag ikke hver gang kan undersøges efter alle kunstens regler, men at det væsentlige er at kunne nå frem til at formulere en hypotese, eller lidt mere definitivt: at kunne samle de brikker, man finder i kilderne, til en teoretisk sammenhængende rekonstruktion af historiske observationer, som utvivlsomt aldrig er komplet, men i bedste fald er baseret på et omfattende kildemateriale, hvad der selvfølgelig er et temmelig elastisk begreb. At dette er bedre historie end ingen historie (eller fx filosofi- eller litteraturhistorie), er ikke noget stærkt forsvar for metoden, men måske er det dog noget. Og måske alt, der er at sige om sagen.

Feltbegreb, autonomi og historie

Bourdieu udgav i 1992 sin bog om det litterære felt, *Les Règles de l'art*, som også er det nærmeste, han kom til realiseringen af en samlet fremstilling af teorien om felter generelt. To velvilligt indstillede litterater skrev en artikel i 1994 som svar (Viala & Saint-Jacques 1994). Det var Alain Viala, hvis bog *Naissance de l'écrivain* var udgivet i Bourdieus bogserie "Le Sens commun" på forlaget Minuit i 1985, og den canadiske professor Denis Saint-Jacques. De bemærker, at Bourdieus

bog består af en sammenskrivning af dele fra flere årtier, og at det måske er grunden til, at der ikke er helt overensstemmelse mellem dens forskellige dele mht. dateringen af feltbegrebet: Hvor det i første del klart siges, at det litterære felt begynder i det 19. århundrede med de forfattere, som erklærer deres autonomi, antydes der efter deres opfattelse flere steder i bogens anden del, at det litterære felts tilblivelse har strakt sig over flere århundreder, og at det også kunne give mening at tale om felt på tidligere tidspunkter. Med udgangspunkt i Vialas førnævnte store undersøgelse af, hvad det ville sige at være forfatter i det 17. århundredes Frankrig stiller de således spørgsmålet ”og før det?” til dette feltbegreb, som ifølge Bourdieu opstod i det 19. århundrede. Her peger de på, at der var flere feltagtige træk ved det litterære liv i det 17. århundrede. Cirka en tredobling af det læsende publikums omfang i løbet af århundredet og fremkomsten af en række institutioner med den opgave at hævde værdien af litteratur eller måske snarere skriftkultur afgav mulighedsbetingelser for et embryonalt felt. Og det var signifikant, at der fremkom refleksive litterære værker, dvs. værker, der behandlede den litterære verden på en parodisk eller allegorisk måde, fx Antoine Furetières *Nouvelle allégorique* (1658)..

Tilsvarende stiller de også spørgsmålet ”og andetsteds?” De bemærker, at bogens undertitel er ”*Det litterære felts genese og struktur*”, og at selv om Bourdieu selvfølgelig ikke lægger skjul på, at det er det litterære felt i Frankrig, han skriver om, så diskuterer han heller ikke, hvordan feltbegrebet i dets snævre bestemmelse som defineret af en autonom position kan overføres til andre nationers litterære historie. Her bruger de så den fransksprogede litteratur i Canada som eksempel. De viser, at en litterær autonomi i Québec faldt sammen med den politiske hævde af en fransksproget canadisk nationalisme, som blev til i en dobbelt modsætning til både den engelsk-amerikanske og den franske kultur. Autonomien var derfor ikke af samme slags som i Frankrig og kom i øvrigt heller ikke på samme tid.

Viala og Saint-Jacques ærinde er ikke at hævde, at Bourdieu tog fejl. De ønsker blot, at man kunne adskille på den ene side en åben definition af felt som ”et socialt rum, der bygger på en praksis med identificerbare specifikationer og et netværk af autonome værdier, og en struktureret mængde af forskelssystemer” og på den anden side den snævre kobling til den postromantiske litteratur i Frankrig (dvs. Flaubert og Baudelaire), hvor ”litteraturen forstået som et mål i sig selv er den eneste legitime værdi” (Viala & Saint-Jacques 1994, 404).

Dermed åbner de en diskussion af forholdet mellem på den ene side den abstrakte definition af et felt og på den anden side den model, som anvendelsen af den abstrakte definition på en enkelt konkret nations historie frembringer. Når denne konkrete nation er Frankrig, får man en model, som ganske vist er helt central for den vestlige litteratur, men som netop er det på grund af dens rolle som forbillede og dermed specialtilfælde: Modellen bliver på samme tid en rekonstruktion af et forbillede, som de færreste mindre og fjerne nationer (om det er Canada eller Danmark) lever op til, og en model af en specifik historie. I dens sidstnævnte egenskab er der intet at indvende, andet end eventuelle historiske problemer i kilderne eller

analysen og rekonstruktionen af dem, som når Christophe Charle finder, at Bourdieu tillægger opkomsten af en bohème som morfologisk betingelse for en autonom litterær position for megen vægt (Charle 2013, 533). I det første tilfælde, hvor en forbilledlig nations specielle historie gøres til en model for, hvad felter generelt er, er det mere problematisk.

Desværre har Bourdieu aldrig forholdt sig eksplicit til dette ellers meget konstruktive indlæg. Som historikeren Jacques Revel bemærkede efter Bourdieus død, gik Bourdieu i 1990'erne på én gang i retning af en kompleks selvrefleksivitet og en overdreven stilisering eller ligefrem forsimpning af sit værk i offentligheden (Revel 2003, 101).² Med det sidste sigter Revel formentlig netop til, at Bourdieus definitioner af sine centrale begreber godt kunne have tendens til at blive mere skarptskårne og indiskutable i den sidste del af hans værk – som om de var stivnet i de utallige gentagelser – hvor tingene var mere åbne og søgende på en mere empirisk følsom måde tidligere i forfatterskabet.

Lige præcis med feltbegrebet er der ellers tale om en yderst relevant diskussion. Når Bourdieu f.eks. i sine forelæsninger om Manet sammenfatter udviklingen i det kunstneriske felt i det 19. århundrede Frankrig på følgende måde giver det en meget stærk definition af, hvad et felt er: ”lidt efter lidt erstattes legitimitetsmonopolet [i den akademiske kunst] med en kamp om legitimitet mellem folk, som er lige legitime og ikke har andre garantier for deres legitimitet end sig selv – og netop dét er et felt.” (Bourdieu 2013, 169) Men styrken i definitionen her er just det problem, som Viala og Saint-Jacques peger på. Hvis der kun er felt, når der findes en autonom position, dvs. en position, hvor der ingen eksterne garantier for legitimitet er (i form af statslig, politisk eller religiøs autoritet eller i form af et markeds økonomiske sanktioner), bliver feltbegrebets rækkevidde begrænset, fordi det er uanvendeligt til at forstå fx Québecs litterære historie, men også formentlig Ruslands og Danmarks. Ja, i sidste ende er det måske kun Frankrigs, Englands og Tysklands litterære historier, der kan forstås som felter. Tilsvarende kan feltbegrebet heller ikke bruges på historiske situationer før midten af det 19. århundrede.

Her kan man altså pege på, at feltbegrebet kan forstås i en stærk og en svag forstand med forskellige konsekvenser for begrebets historiske brug. På den ene side kan feltbegrebet opfattes i en stærk, men samtidig snæver og rigid forstand som et redskab til at analysere særlige sociale fænomener: Når der i et område for en specifik menneskelig aktivitet er opstået en autonom position, hvor aktivitetens specificitet rendyrkes gennem en dynamisk kamp om den legitime definition af den, er der tale om et felt. Samlingen af felthistorier vil så udgøre noget i retning af en universalhistorie for den vestlige verden om rationaliseringen af de forskellige menneskelige aktivitetsområder (religion, videnskab, kunst, musik, kapitalisme osv.), således som Max Weber beskrev det i forordet til sine religionssociologiske skrifter. Denne universalhistorie bliver nærmest uundgåeligt til de centrale og dominerende nationers eller sprog/kulturområders historie – hvis man f.eks. tænker på wienerklassikken inden for musik eller på den tyske filosofi – mens de perifere nationers

historier må beskrives som en art afvigelser fra de paradigmatisk udviklingsmodeller.

På den anden side kan man også forstå feltbegrebet i en svagere, men også mere fleksibel forstand som det sociale rum, hvori en menneskelig aktivitet finder sted og udvikler sig gennem kampe baseret på kapitalformer, der kan være autonome eller heteronome. I den forstand er begrebet også langt bredere historisk anvendeligt. Man ville således kunne genskrive fransk litteraturhistorie i et feltperspektiv som foreslået af Viala og Saint-Jacques (s. 400-401 i den citerede artikel): I den første fase er den skriftlige produktion helt underkastet heteronome kræfter, fx kirken i middelalderen (eller hofkulturen for den høviske poesis vedkommende). I en senere fase 2 er der kamp mellem heteronome kræfter (fx politiske eller statslige) og tendenser til autonomisering gennem egne institutioner som bogmarked eller akademier, litteraturhistorie, tidsskrifter osv. Endelig erobres autonomien i en tredje fase i de positioner, som dominerer feltet, hvad angår symbolsk kapital. Pointen ville være, at det ikke er afgørende, om man siger, at det hele er det litterære felt, eller at det først opstår i fase 2 eller 3. Og hvis det forholder sig sådan, at det ikke er alle nationers litterære felter, som overhovedet har en fase 3, kan man spørge sig, om denne udviklingsmodel kan generaliseres til en universalhistorie.

Dertil kommer, at denne svagere model ville være lettere at bruge på andre og mere perifere nationers litterære felter. For Danmarks vedkommende kunne man eksempelvis udkaste følgende historie: Fra der opstår et dansk skriftsprog (og det gør der jo kun gennem dets anvendelse) og indtil Holberg (1684-1754) er den danske skriftkultur underkastet kirken eller kongen; i det store og hele er der kun salmer, statslig prosa og poetisk hyldest af konge og stormænd. Med Holberg importeres udenlandske modeller for komedie og en reflekteret prosa, men den er stadig indfældet i en almen lærdomskultur og endnu ikke rigtig selvstændiggjort som litteratur. Det kan formentlig først siges at ske med romantikerne omkring 1800 med Oehlenschläger i spidsen; Ewald og Baggesen udgjorde i anden halvdel af 1700-tallet en art fortrop. Derpå følger to bevægelser, som henholdsvis uddyber og udbreder litteraturen, dels det moderne gennembrud efter 1870, som med Brandes' idé om at sætte ideer under debat forsøgte at skabe en uafhængig intellektuel og kritisk position i litteraturen (og som havde et stærkt ambivalent forhold til J.P. Jacobsens tendenser til *l'art pour l'art*), og dels det folkelige gennembrud efter 1900, som forsøgte at skabe en litterær position, som hverken var borgerlig eller borgerligt intellektuel og heller ikke københavnsk, og som i den henseende kunne ses som ikke-religiøse forlængelser af Grundtvigs tilsvarende ønske om udbredelse af ikke-akademisk og ikke-københavnsk kultur. Mange af disse bestræbelser, som ikke førte til autonome positioner i Flauberts eller Baudelaires forstand, handlede om at vriste litteraturen løs fra præsterne. Om der nogensinde har eksisteret en autonom position i det danske litterære felt er faktisk uklart; og måske er det også uklart, om begrebet giver nogen mening i dansk sammenhæng i den forstand, at alle mulige andre måder at rekonstruere det danske litterære felts historie på giver bedre indsigt end forsøget

på at applicere denne franske model for autonomi. Man kunne fx vove den formodning, at det danske litterære felts historie kan skrives som striden mellem forskellige intellektuelle fraktioner, især præster, humanistiske universitetsuddannede, autodidakte med vægt på erfaringen og i nyere tid også journalister og forfatterskoleudannede. Det er ikke sikkert, at spørgsmålet om, hvem der er mere eller mindre heteronome henholdsvis autonome af disse grupper, er den bedste måde at forstå på, hvad der foregår.

Mod den slags kritik ville Bourdieu muligvis have indvendt, at han ikke brød sig om ”professorale definitioner”, og at der er tale om ”åbne begreber”, som er ”beregnet på at *skulle bruges systematisk på et empirisk materiale*” (Bourdieu 1996, 83) – og hvad forhindrer Viala, Saint-Jacques og mig i at gøre det på den måde, vi taler om? Ikke Bourdieu i hvert fald! Han ville endvidere kunne indvende, at autonomien er en idealtipe, der ikke behøver at være realiseret fuldstændigt på noget tidspunkt eller sted for at være relevant som teoretisk og analytisk grænsetilfælde, som kan bidrage til generering af hypoteser (Bourdieu et al. 1973, 73). Sagt på en anden måde er begrebet om autonomi forstået som den ‘rene’ vision af feltets aktivitet ”som sådan”, dvs. som ”det grundlæggende synspunkt, gennem hvilket feltet konstituerer sig som sådant” (Bourdieu 1992, 310), ikke så meget en empirisk beskrivelse som en beskrivelse af det grænsetilfælde, som virkeligheden mere eller mindre tenderer mod og dermed kan måles op imod.

Den første indvending er jo for så vidt fuldkommen rigtig, men når nu Bourdieu til dels har skrevet noget andet, kan der vel være værd at diskutere, fx for at se om man kunne blive enige om, hvor vidt autonomi er en nødvendig betingelse for, at der er felt, eller om den ikke er. Hvad angår den anden indvending, rejser det jo stadig spørgsmålet det er sandt i almindelighed eller kun for det specialtilfælde, som Frankrig udgør, at feltets virkelighed tenderer mod den rene autonomis idealtypiske grænsetilfælde. Hvis idealtypen om autonomi er markant mere relevant for Frankrig end for fx Québec eller Danmark, vil det jo give mindre erkendelse at bruge den i de sidstnævnte tilfælde; og måske ville andre idealtyper være mere erkendelsesfremmende. Det kan nok være værd at diskutere.

Det er især værd at diskutere, fordi en ekstrem version af forskellen på sociologi og historie jo langt hen ad vejen netop handler om, at sociologisk teori fremsætter stærke teser, men er rigid over for empiri, mens historie er uinteressert i teorier og fleksibel over for, hvad kilderne kommer med. Det står jo ikke til diskussion, at feltbegrebet er et teoretisk begreb, og at Bourdieu er sociolog, men det skulle også gerne være et begreb, som på en fleksibel måde kan gribe historisk empiri.

Den strategiske positionering på to fronter, som den Bourdieu iværksætter med historien som omdrejningspunkt, bør derfor også give anledning til forstærket refleksivitet, så historikerne, sociologerne og filosofferne ikke simpelthen har ret, hvis de kritiserer bourdieuske arbejder for at mangle empirisk følsomhed og statistisk og begrebslig skarphed og præcision.

Noter

- ¹ GRIHL står for Groupe de Recherches Interdisciplinaires sur l'Histoire du Littéraire ("Tværfaglig forskningsgruppe i det litteræres historie") og beskæftiger sig med primært fransk litteratur (eller mere bredt skriftkultur) i et gennemhistoriseret perspektiv, med særlig vægt på det 17. århundrede. Se mere på: grihl.ehess.fr.
- ² Bourdieus mangeårige medarbejder Monique de Saint Martin antyder det samme i sit indlæg i samme bog (Saint Martin 2003, 324).

Referencer

- Bourdieu, P. 1984. *Homo academicus*. Paris: Minit
- Bourdieu, P. 1988. *L'Ontologie politique de Martin Heidegger*. Paris: Minit
- Bourdieu, P. 1989. *La Noblesse d'Etat. Grandes écoles et esprit de corps*. Paris: Minit
- Bourdieu, P. 1992. *Les Règles de l'art: Genèse et structure du champ littéraire*. Paris: Seuil
- Bourdieu, P. 1996. *Refleksiv sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, P. 2013. *Manet. Une révolution symbolique*. Paris: Seuil/Raisons d'agir
- Bourdieu, P., J.-C. Chamboredon & J.-C. Passeron. 1973. *Le Métier de sociologue*. Paris: Mouton
- Charle, C. 2013. Opus infinitum. Genèse et structure d'une oeuvre sans fin. In P. Bourdieu, *Manet. Une révolution symbolique*. Paris: Seuil/Raisons d'agir
- Foucault, M. 2007. *Sikkerhed, territorium, befolkning*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Pinto, L. 1987. *Les Philosophes entre le lycée et l'avantgarde*. Paris: L'Harmattan
- Pinto, L. 1995. *Les Neveux de Zarathoustra: La réception de Nietzsche en France*. Paris: Seuil.
- Pinto, L. 2007. *La Vocation et le métier de philosophe*. Paris: Seuil.
- Revel, J. 2003. Une histoire qui n'existe pas? In *Travailler avec Bourdieu*, red. P. Encrevé & R. Lagrave. Paris: Flammarion
- Saint Martin, M. 2003. Une inflexible domination? In *Travailler avec Bourdieu*, red. P. Encrevé & R. Lagrave. Paris: Flammarion
- Schapira, N. 2003. *Un professionnel des lettres au XIIIe siècle. Valentin Conrart: une histoire sociale*. Paris: Champ Vallon.
- Sestoft, C. 1998. Ordet fanger. Moderne-begrebernes historier. *Kritik*, 136, 28-39.
- Sestoft, C. 2007. Genrens tøven. Romanens status i det 17. århundredes Frankrig. *K & K*, 103, 108-137.
- Viala, A. & D. Saint-Jacques 1994. A propos du champ littéraire. Histoire, géographie, histoire littéraire. *Annales. Histoire, sciences sociales*, vol. 49, nr. 2, 395-406.